

ВЧИТАЙСЯ, ВСЛУХАЙСЯ В ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО!

Доречно наголосити на тому, що в кожному класі вивчається за програмою поезія Т.Г. Шевченка. З року в рік учні дізнаються більше матеріалу про його життєвий та творчий шлях, закохуються в Шевченкове слово і розуміють, що СЛОВО – сильніше зброй, за допомогою якої можна боротися і перемагати, так я це робив Шевченко – поет, письменник, художник.

Урок позакласного читання на тему «Тарас Шевченко в художньому слові»

Мета. Ознайомити учнів з позапрограмовим матеріалом – творами Т.Г.Шевченка, розширити знання учнів про творчість Кобзаря. Формувати вміння сприймати і відчувати емоційний зміст слова, вміння порівнювати, аналізувати, досліджувати, самостійно робити висновки. Розвивати мовлення, мислення, пам'ять, увагу, творчу здібності. Сприяти вихованню патріотичних почуттів та повагу до художнього слова, цікавість до вивчення творчості письменника, поета-мислителя, поета-борця за волю і щасливу долю рідної землі.

Обладнання. Т.Г.Шевченко «Кобзар»; Д.Красницький «Тарасові світанки»; О.Іваненко «Тарасові шляхи»; Г.Бойко «Про дідуся Тараса»; збірники творів «Позакласне читання»; інтерактивна дошка; презентація «Тарас Шевченко»; фонозаписи.

Xід уроку

I Мотивація навчальної діяльності учнів. Оголошення теми і мети уроку

- Діти, послухайте і скажіть, кому належать ці слова (Фонохрестоматія)

*I мене в сім 'ї великий,
В сім 'ї вольний, новий,
Не забудьте пом'янути
Незлім тихим словом.*

Т.Г. Шевченко

- Так, наш уривок присвячується геніальному синові українського народу Тарасу Григоровичу Шевченку. Його твори, а також твори інших письменників допоможуть нам ще більше дізнатися про життєвий шлях великого Кобзаря.

II Опрацювання творів Т.Г. Шевченка

1. Робота з виставкою книг.

- Як би ви згрупували представлені на нашій виставці книги?

- Твори Т.Г. Шевченка
- Твори про Т.Г. Шевченка

2. Робота над уривком С.Васильченко «Широкий шлях».

➤ Порушення проблеми:

- Якою була Україна в час, коли жив поет?

Відповідь на це запитання даст уривок з книги Степана Висильченка «Широкий шлях».

➤ Читання тексту (3-4 учні читають уривок з оповідання).

Україна... В одному вже тільки іюному слові і для нашого уха і навіть для уха чужини є бринить іла музика смутку і жалю... Україна - країна смутку і краси. країна, де найбільше люблять волю і найменше мають її. країна гарячої любові до народу і чорної йому зради, довгої, вікової, героїчної боротьби за волю, в результаті якої - велетенське кладовище: високі в степу могили. руїна та прекрасна на весь світ. безіменна, невідомо коли і кому складена після... Тяжкий сон. подвійна неволя і темна ніч. як ворон. Тільки Дніпро з очеретами, тільки вітер з степовими могилами шепотіли ночами: гай-гай... умер прекрасний край... Україна - іє тихі води і ясні зорі. зелені сади. білі хати. лани золотої пшениці. медові та молочні ріки... Україна - іє марні. обшарпані. голодні люди... Ідуть на панщину чорні і німі. Ідуть. дітей ведуть... Україна - іє царське та панське безмежнє свавілля... Прая до сьомого поту...

Світяться злідні.

Україна - розкішний вінок із рути і барвінку, що над ним світять заплакані золоті зорі...

Поема жалю і смутку... краси і недолі...

Отже, одна з найсмутніших сторінок у цій поемі належить невиданому у всі часи по всьому світі її огненному поетові.

Легендарному поетові казкового краю...

Великому бориеві за волю свого краю, свого люду, за безмежно широку волю на всьому світі поневолених народів.

За всіх поневолених, близьких і далеких...

➤ Евристична бесіда.

- Нам з вами важко уявити Україну часів Тараса Шевченка і те, як серед ланів золотої пшениці, зелених садів, білих хат, тихих вод, ясних зір жилося обшарпаним голодним людям, змореним тяжкою працею.

В Україні були пани і кріпаки-селяни. З раннього ранку до пізнього вечора працювали кріпаки на панських ланах, відробляючи панщину.

Часу для роботи на своєму полі не було. Крім панщини, кріпаки були змушенні сплачувати податки, на які не було в них грошей. За борги пани били кріпаків різкам, міняли їх на тварин (коней, собак), відрывали дітей від батьків, жінок від чоловіків, програвали в карти.

3. Довідкове бюро (підготовлені заздалегідь діти по черзі розповідають про поета).

1 учень. 9 березня 1814 року в селі Моринці Звенигородського повіту на Київщині (тепер Черкащина) у бідній кріпацькій хаті Шевченків народився хлопчик. Батьки дали йому ім'я Тарас.

2 учень. Прізвище Шевченко пов'язане із назвою професії швець. Шевцем був прадід по батьковій лінії. Син швеця-шевченко – Шевченко.

3 учень. Коли минав йому другий рік, переселились Шевченки з усією сім'єю до села Кирилівки. Велика була сім'я: батько Григорій, мати Катерина, Тарасик, три сестрички (Катя, Ярина, Марійка), два братики (Микита, Йосип) і дідусь Іван. Всіх дів'ятеро.

Гарно було в Кирилівці. Коло хати – розкішний квітник, стара крислати верба, за хатою – садок, а там – левада, засіяна квітами, а через леваду в'ється річечка. Серед цієї краси зростав малий Тарас. Піклувалися ним добра мати та старша сестра Катерина.

4 учень. Любив Тарас неділю, коли людей не гнали на панщину, і всі були в хаті. Збирались тоді довкола дідуся. Слухали його розповіді про те, як вороги руйнували Січ, як у людей землю відбирали, як ляхи над народом знуціались, любили розповіді про гайдамаків – борців за правду та волю, про високі могили, в яких спочивають славні лицарі-запорожці.

4. Образ поета в художній літературі. Робота над уривком «Залізні стовпи» з книги «Широкий шлях».

- Переказ прочитаного уривку.
- Мозковий штурм (на запитання учні дають відповіді).
- Інсценізація уривка «Заліznі стовпи».

Маленький стіл, стільці, на столі миска, дерев'яна ложка, хліб. Тарас, батько та брат одягнені у білий полотняний одяг; мати – у вишиту сорочку, спідницю, фартух; сестричка – у вишиту блузку, спідничку, на голові – стрічка. Тарас у солом'яному капелюсі.

Ведуча. Невесела вечеря – зморений батько, зажурена мати, сестричка Катерина брат.

Сусід. Слава Ісусу Христу!

Всі. Слава навіki.

Сусід. Це тільки вечеряєте? Що так пізно?

Мати. Та у нас клопіт, що й вечеря не в вечерю: хлопець десь дівся, - зранку як пішов, то й досі немає. Бігали до ставка, і до греблі, всі бур'яни обшукали, - як у воду впав!

Батько (сердито). Догляділи!

Сусід. Нічого, знайдеться. Може заснув десь у бур'яні. Проспиться – прийде...

Мати. Ну й де дітись вражай дитині?

Ведуча. Раптом чути: «Чумаки! Чумаки!»

Сестричка. А ось і наш волоцюга з'явився!

Брат. Нарешті прийшов!

Мати. Де це ти був?

Батько. Де це тебе носило досі?

Мати. Де ти волочився?

Батько. Де ж ти був оце – питаю? Чому не кажеш?

Тарас. Був у полі та й заблудив.

Батько. Бачили таке? Хто ж це тебе привів додому?

Тарас. Чумаки.

Всі. Хто?

Тарас. Стрінувся з чумаками, питаютъ: «Куди йдеш-мандрюши? » А я кажу: «В Кирилівку!». А вони й кажуть: «Це ти йдеш в Моринці, а в Кирилівку треба назад іти. Сідай, кажуть, з нами, ми довоземо.» Та й посадили мене на віз. I дали мені батіг воліє поганяти.

Батько. Бачили такого? Чумакувати надумав ужсе! I воно згадало, що з Кирилівки.

Сусід. Я ж казав, що знайдеться. Такий лобатий не пропаде.

Батько. Ну, почумакував, тепер бери ложку та сідай вечеряти.

Мати. Ну чого тебе понесло в поле? Чого? Як мотає! Наче три дні не єв.

Ведуча. Тарас швидко їсть і пошепки розповідає братові і сестричці, а вони уважно слухають. Мати підслуховує.

Мати. Ви послухайте, що цей волоцюга вигадує, старий того не придумає брехати, як воно. Каже, що ходив він туди, де сонце заходить, бачив залізні стовпи, що підпирають небо, і ті ворота, куди сонце заходить на ніч. Розповідає, ніби справді сам тес бачив. Ой, Тарасе, що з тебе буде?

Сусід. Всі на кутку кажуть, що в вашого Тараса, мабуть щось добряче вийде.

Ведуча. Отак серед забав з однолітками над рікою в леваді, в полоні дідусях оповідань минало Тарасове дитинство. Та недовго воно тривало.

- Як минало Тарасові 9 років, померла його добра мати, а в хату прийшла зла мачуха. Цілими днями доводилося ховатися від неї в бур'янах.

Але ось літом 1824 року була подія, що надовго запам'яталася Тарасові. Про неї розповідається в оповіданні Антіна Лотоцького «Малий Тарас чумакує».

5. Робота над оповіданням Антіна Лотоцького «Малий Тарас чумакує».

- Читання учнями оповідання мовчки. (Прочитайте оповідання і підготуйте відповідь рядками твору на запитання: «Що найбільше вразило малого Тараса?»)

Літо 1824 року було дуже гарне. Небо голубе та ясне від палкого сонячного проміння, що так і ллється потоками на зелені садки Кирилівки, на білі хатини з чорними стріхами й димарями, на пишні квітники перед хатами та на бліскучі церковні бані.

Тільки в хаті Шевченків невесело. Недобра мачуха побиває дітей-пасинків і проклинає їх, а вже найбільше малого Тараса.

Бачить це батько, бачить старенький дідусь, і жаль їм хлопчини.

— Невинно терпить, — каже батько.

Задумався старий дідусь, а по хвилині каже:

— А знаєш що, Грицю! Ось ти вибираєшся чумакувати, візьми й Тараса з собою...

Тарас почув таку милу новину, і мовби його на сто коней посадили. Поїде, світа побачить, степи, козацькі могили. І пригадує собі, як то він уже «їхав з чумаками», тому чи не чотири роки вже буде, тоді, як він ішов до «залізних стовпів».

На другий день раненько батько з Тарасом посідали, сіли на віз, перехрестилися і... воли рушили. Минають поля, гаї, села, а ось уже й місто білє перед ними.

— Що це за місто? — питаеться в батька Тарас.

— Гуляйполе, — відповідає батько.

І знов села, поля, хутори. При дорозі буйна трава. Батько спиняє воли, випрягає, пускає їх на пашу.

— Обідатимемо, сину, — каже. Сідають на возі, обідають.

— То вже степ, тату?

— Ні, Тарасе, це ще не степ, але ось як вийдемо в Херсонщину, то вже почнеться справжній степ, широкий, буйний. Тільки то вже не те, що було колись, тепер уже багато степу зорали, замість тирси пшениця шумить.

Тарас не дивиться на міста, його очі біжать дальше — за річку Тикич, у степ безмежний.

— А це вже справжній степ? — допитується знову Тарас.

— Так, це вже степ, — відповідає батько.

Зі котиться широким шляхом, а обабіч шляху шумлять високі трави, що вже почали ковкнути від палючого сонця. Тарас бігає зором по степу якось розмріяно. А по хвилині штасяється:

— Тату, то тут жили запорожці?

— Так, кажуть старі люди, що тут була запорозька вольниця, — відповів батько.

! Тарас уже не допитується, задумався. Його уява малює йому буйних, чубатих торожців, як вони ганяються степом, здоганяють татар, що везуть ясир з України, іводять бій з татарами, бранців визволяють. А потім контакти можуть тоядистувати, що аго в бою, і смілять язгу-високу. Все так, як дідусь оповідав, а дідусь знає, бо і ятає і запорожців, і гайдамаків...

- Робота над свідомим сприйняттям оповідання.

- Невдовзі, коли хлопцеві йшов одинадцятий рік, помирає батько. Отак став Тарас круглим сиротою. По-різному доводилось йому заробляти на хліб насущний.

6. Робота над уривком «Чабан, маляр, кухар»

«Тарасові шляхи».

➤ Прослуховування аудіо запису «Чабан, маляр, кухар».

➤ Читання в особах (підготовлені учні).

Отара ягнят, як біла хмарка, що впала на зелені луки... Хай собі пасуться! І по небесах пропливають ясні легенькі хмарки. Куди вони пливуть? Мабуть, далеко-далеко звідси. Як колись хотілося дізнатися Тарасові, що за тими стовпами, які землю підтирають, так тепер хочеться йому за тими хмаринками полинути, на світ подивитися.

Він лежить на пагорку, забувши про ягнят, забувши про всі поневіряння і знущання. Ніби в білих чистих сорочках, виглядають хати з густих садів на горі, попід горою старого дуба, немов козак вийшов погуляти. Там тополі гнутуться, розмовляючи з вітром. Ніби земля з гаями, садами, запашними луками живе, радіє і всміхається до сонця — і чи не радіє і всміхається Тарас. Він, як та стеблина, що тягнеться і радіє з кожного сонячного, кожного подиху літнього вітру.

Хмарки линули, линули, і раптом одна велика й темна закрила сонце.

Ніби прокинувся Тарас від сну чарівного. Що він? Кому він потрібний? Чого радів таке сонце, і з неба синього, і з хат біленьких? Що в тих хатах? Скрізь там сльози, злізки прокльони. Хіба є в нього хоч і така злidenна рідна хата? Що його, Тараса, чекає?.. Так гірко йому стало. Опустив голову на коліна й заплакав.

Немов вітер прошелестів травою, і чийсь ніжний приторк відчув він на шиї. Глянув. Дивилися ніяково й ніжно великі карі очі, а навколо рожевого личка, ніби сяйво сонячне, світлі кучері з коси вибилися.

- Чом же плачеш ти? Ох, дурний Тарас, бач, як малий, плаче. Давай я сльози твої витру, — дівчинка витерла широким рукавом очі Тарасові.

Тарас дивився ніяково. Це жс Оксаночка, ота кучерява Оксаночка, з якою грати маленькими! Вона виростла, стала ще країца. Тарас дивився ніяково, але ніби сонце засяяло знову. Вона сіла коло нього і поклала руку на плече.

- Не сумуй, Тарасику, адже, кажуть, найкраще від усіх ти співаєш, найкраще від усіх читаєш, ще й, кажуть, малюєш ти. От виростеш і будеш малярем, еге ж?

- Еге ж, малярем, — усміхнувся радісно.

- І ти розмалюєш, Тарасе, нашу хату, еге ж?

- Еге ж... А всі кажуть, що я ледаць і ні на що не здібний... — сказав він, але не суміявся ніби сам дивуючись, що так кажуть. При Оксаночці він не міг журутися, і взагалі про ній усе ставало зовсім іншим. — Ні, я не ледаць, я буду-таки малярем!

- Авжеж, будеш! — переконливо мовила Оксаночка і раптом засміялася. - А що ледаць, то правда. Дивись, де твої ягнятка! Ой бідні ягняточки, що чабан у них такий — вони ж питоньки хотуть!

Схопилися за руки й побігли вдвох до ягнят і, так само тримаючись за руки, весело погнали їх до води.

Він був і пастухом, і погоничем, і чим він тільки не був, і чого тільки не робив! Але юноша хотілося бути малярем! Все, що бачив він, йому хотілося змалювати. І гаї, і тополі, і Оксаночку. Та минали літа, і було йому вже п'ятнадцять років.

- Ледаць! — казали люди. Бо замріється пастух, а череда в школу зайде. Або тут потрібно запрягати треба, на хрестини чи на похорони їхати, а погонич десь у садку під грушами притулившися і виводить щось на папері.

...І знову, як колись, закинув Тарас торбинку за плечі і пішов шукати щастя.

Він шукав його недалеко. У селі Хліпнівці, що за Вільшаною, дяком був теж хороший маляр. До нього і прийшов Тарас. Дякувати долі, цей маляр уже не був хіромантом (Людина, яка по лініях руки нібито вгадує майбутнє і визначає характер). Тарасівський дяк; йому було байдуже, які лінії на руках у Тараса. Він наказав йому намалювати хату, і малионок Тарасів йому сподобався.

- Так от що, парубче, — мовив дяк, — лишити тебе у себе я б лишив, але ж ти панський, от мені і потрібен дозвіл від пана, щоб ти в мене жив і вчився. Іди мерщій у Вільшану та попроси в управителя, щоб такий документ дав.

- А він дастъ? — спитав Тарас, і аж дух йому перехопило.

- А чому ні? Повчшися у мене і до пана вернешся. «То вже побачимо», подумав Тарас. I ніби не драна свитина була у нього на плечах, а крила вирости.

- Так я піду, побіжу мерщій. До побачення, дядечку, я прийду зразу ж!

Він справді ніби летів у Вільшану. Він учтиметься малювати! Гей, осокори, ви чуєте? Пташко, ти летиши швидко, — як тебе обігнати?

- Дядьку, ви їдете до Вільшаної, може підвезете? Е, ні! Я швидше, ніж ваш кінь!.. «Скажений!» - подумав дядько, який їхав шляхом.

Управитель, товстенький, гладенький чоловічок, той самий, що збирав колись дівчат на гулянку, сьогодні одержав від молодого пана Енгельгардта, якому тепер належали всі маєтки й села, листа. Лист, напевне, був дуже важливий, бо відразу управитель почав грамати на всю челядь, двох за якісі дрібниці відправив на стайню під різки, а сам ходив, як хмара, з заклопотаним, сердитим обличчям.

- Там до вас якийсь хлопець з Кирилівки проситься,— сказали йому.

- Ну, жени його сюди!..

Перед ним став хлопець із жувими сірими очима.

- Пане управителю, я до вас. Я от дуже хочу вчитися малювати, і хліпнівський дяк бере мене в учні. Я прийшов до вас, щоб ви дозволили, документа дали.

Хлопець говорив вільно, жуваво.

«А саме тебе, голубе, мені й треба!» подумав управитель, враз повеселішав, аж припокнув.

- А батьки в тебе є?

- Ні, померли, сам я.

- Ну, воно й краще.

- Та ні... — похитав головою Тарас, — де там уже краще — як горох при дорозі, хто не йде, той і скубне. От як я вивчуся на маляра, пане управителю... Так дасте документа?..

- Якого документа? Дурниці! — засміявся управитель. - Оце я листа від пана одержав. Йому саме таких хлопців, як ти, треба в козачки набрати.

- В козачки?! Які козачки?.. — ледве вимовив Тарас.

- А такі там козачки, пан уже знає. Так що тебе я до кухаря нашого посилю. Ти хлопець, нівроку, моторний і меткий, може й навчишся чого.

- Пане управителю... — тремтячим голосом мовив Тарас. — Я хочу на маляра вчитися. Хліпнівський маляр погодився мене взяти.

- Ну, годі там базікати!—махнув рукою управитель.— Пан наказав усіх хлопців йому зібрати. Ну, одведіть його на кухню.

Ще не розуміючи, що сталося, Тарас поплентався за якимсь служником на кухню...

Він глянув з вікна, ніби прощаючися з луками, гаями, ставками. Тепер прощавай усе!.. То хоч вільно він бігав собі скрізь, а тепер — ніби в клітку його посадили.

Шляхом їхали гарби, може і в Кирилівку, де Яринка, Оксаночка, дід... Тепер він уже зовсім невільник... А як весело годину тому біг він цим самим Чорним шляхом!..

Так Тарас потрапив до свого пана Енгельгардта.

➤ Евристична бесіда.

- Ким хотів стати малий Тарас?
- Яку роль в житті Тараса відіграва Оксана?
- В якому творі Тараса Шевченка змальовано образ цієї дівчинки? («Мені тринадцятий минало...»)
- Хто прочитає напам'ять цей вірш?

➤ Читання вірша «Мені тринадцятий минало...» мовчки.

Мені тринадцятий минало.
 Я пас ягнята за селом.
 Чи то так сонечко сіяло,
 Чи так мені чого було?
 Мені тринадцятий минало
 Мені так любо, любо стало,
 Неначе в Бога.....
 Уже прокликали до паю,
 А я собі у бур'яні
 Молюся Богу... І не знаю,
 Чого маленькому мені
 Тоді так приязно молилося,
 Чого так весело було.
 Господнє небо, і село,
 Ягня, здається, веселилось!
 І сонце гріло, не пекло!
 Та недовго сонце гріло,
 Недовго молилось...
 Запекло, почервоніло
 І рай запалило.
 Мов прокинувся, дивлюся:
 Село почорніло,
 Боже небо голубее
 І те помарніло.
 Поглянув я на ягнята —
 Не мої ягнята!

Обернувся я на хати —
 Нема в мене хати!
 Не дав мені Бог нічого!..
 І хлінули сльози,
 Тяжкі сльози!.. А дівчина
 При самій дорозі
 Недалеко коло мене
 Плоскінь вибирала,
 Та ї почула, що я плачу.
 Прийшла, привітала,
 Утирала мої сльози
 І поцілувала...
 Неначе сонце засіяло,
 Неначе все на світі стало
 Мос... лани, гаї, сади!..
 І ми, жартуючи, погнали
 Чужі ягнята до води.
 Бридня!.. А ї досі, як згадаю,
 То серце плаче та болить,
 Чому Господь не дав дожитъ
 Малого віку у тім раю.
 Умер би, орючи на ниві,
 Нічого б на світі не зінав.
 Не був би в світі юродивим.
 Людей і [Бога] не прокляв!

- Читання вірша вголос «парами» (по одній строфі).
- Вибіркове читання.
 - Прочитати рядки в яких передано радісний настрій хлопчика.
 - Що його засмутило? Передайте своїми словами.
 - Хто втішив сироту?

7. Довідкове бюро. (Діти підготовлені заздалегідь по черзі розповідають Тараса).

1 учень. Немало мандрував Тарас по селях в пошуках людей, «щоб добру навчити». Багато знушань і кривди зазнав він від дядків, до яких потрапляв у науку.

2 учень. Зустрівся на цьому шляху сільський маляр, що впізнав талант Тараса, готовий був його вчити, якщо той принесе дозвіл від пана. Не отримав хлопчика дозволу. А натомість став козачком у пана Енгельгардта.

3 учень. Лише на 24 році життя став він вільною людиною. За великі гроші його було викуплено з кріпацтва, тоді він зміг навчатися в Академії мистецтв.

8. Робота над твором Катрі Гриневичової «Один вечір з життям Шевченка в Києві».

- Бесіда.
 - Про це згадує Катря Гриневичева у творі «Один вічір з життям Шевченка в Києві».
 - Хто читав дома цей твір?

- Прочитати уривок від слів «Ще не так давно він пас ягнята ...» до слів «Як пильно він тепер рисує, а опісля пише, коли олівця і фарб замало, щоб виповісти всю натхненну душу!»
- Чому таку назву обрав для своєї збірки автор?
(Колись Кобзарями називали народних співців, що ходили від села до села, граючи на кобзі, співаючи пісень, розповідаючи людям про долю України, її народу.)
- Чому Шевченка називають Великим Кобзарем?

➤ Читання вірша «І золотої, й дорогої...».

*I золотої й дорогої
Мені, щоб знали ви, не жаль
Моєї долі молодої:
А іноді така печаль
Остудить душу, аж заплачу.
А ще до того, як побачу
Малого хлопчика в селі,
Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісіньке під тином
Сидить собі в старій ряднині.
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя.*

*Мені здається, що ніколи
Воно не бачитиме волі,
Святої воленъки.Що так
Даремне, марне пролетяль
Його найкращій літа,
Що він не знатиме, де дітись
На сім широкім вольнім світі,
І піде в найми, і колись,
Щоб він не плакав, не журивсь,
Щоб він де-небудь прихиливсь,
То oddadуть у москалі*

9. Робота над поезією про природу.

➤ Розповідь про вірші.

- Та не тільки сум і горе бачив Шевченко. Він зростав на Україні серед **мальовничої природи**. Він захоплювався нею, його твори сповнені любов'ю до рідного краю. Найкраще про це сказав сам поет у своїх творах.

➤ Читання віршів напам'ять.

«Дивлюсь, аж світає»

дивлюся, аж світає,
теба палає.
від сонця
віс.
міють.
ставами
тів.
ясні похилились,
ї по волі
ть собі. мов сторожа,
вляють з полем.
по те. вся країна
на красою.
їс. вмивається
ою росою.

«Садок вишневий коло
хати»

*Садок вишневий коло хати,
Хруші над вишнями гудуть,
Плугатари з плугами йдуть,
Співають ідути дівчата,
А матері вечеряль їдуть.

Сім 'я вечори коло хати,
Бечурня зірочка встає,
Дочка вечеряль подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.*

*Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тілько дівчата
Та соловейко не зати*

«Ой діброво – темний гаю»

*Ой діброво — темний гаю!
Тебе одягає
Тричі на рік... Багатого
Собі батька маєш.
Раз укрис тебе рясно
Зеленим покровом,—
Аж сам собі дивується
На свою діброву...
Надівивши на доненьку
Любу, молодую,
Возьме її та й огорне
В ризу золотую
І сповиє дорогою
Білою габою,—
Та й спати ляжє,
втомивши
турбою такою.*

➤ Розповідь про письменника Т.Г.Шевченка.

- Недовго судилося бути вільним поетом. За те, що належав до таємного товариства, яке ставило своєю метою визволення України, за те, що писав про волю, цар Микола І наказав заарештувати Тараса і заслати в киргизькі степи до Орської фортеці, де був він рядовим солдатом царської армії. Довелось зазнати йому виснажливої солдатської муштри. Але ще важчою була заборона писати і малювати.

Десять довгих літ карався Тарас Шевченко солдатом на засланні без права писати і малювати, без книжок, серед дикого степу, між чужими людьми.

В 44 роки поет повертається із заслання в Петербург. Здоров'я буде підірване. Три роки боровся він з недугою. Помер Тарас Шевченко 10 березня 1861 року.

Із 47 прожитих років йому довелось бути:

- 24 роки кріпаком;
- 10 років у неволі;
- три з половиною роки під наглядом поліції;
- 9 років вільною людиною.

Помер поет у Петербурзі. Згодом його тіло перевезли на Україну і поховали на Чернечій горі біля міста Канева над Дніпром.

➤ Читання вірша «Заповіт» напам'ять.

*Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Україні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручи
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синє море
Кров ворожжу... отойді я
І лани і гори —*

*Все покину, і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю Бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражсою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сім'ї великий,
В сім'ї вольний, новий,
Не забудьте пом'януть
Незлім тихим слово*

9. Робота над деревом життя і творчості Т.Г.Шевченка.

9 березня 1814 року – народився Т.Г.Шевченко.

22 квітня 1836 року – викуп з кріпацтва.

1838 рік – вступив до Академії мистецтв.

1840 рік – вийшов у світ «Кобзар».

1843 рік – приїхав в Україну.

1845 рік - закінчив Академію мистецтв.

1847 рік – арешт поета, заслання.

1858 рік – друзі добилися звільнення і повернення із заслання.

1861 рік – видав для дітей України «Буквар».

10 березня 1861 року Т.Г.Шевченко помер.

10. Літературна гра «З якого твору?».

- Пронумеруйте рядки творів:

- а) «Мені тринадцятий минало...»
- б) «І виріс я на чужині»
- в) «Ой діброво – темний гаю!»

- Раз укрис тебе рясно
Зеленим покровом.
- Поглянув я на ягнята –
Не мої ягнята.
- Аж страх погано
У тім хорошому селі...

- Який рядок зайвий? (Підкреслити).

Тихесенько вітер віс,
Степи, лани мріють,
Тече вода з-під явора,
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.

11. Кросворд «Чи знаєте ви твори Т.Г.Шевченка?».

Червона ... (Калина)

По горизонталі:

1. Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Мое... лани, гаї, сади!...
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до ... (*Води*)
2. Дивлюсь, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце ... (*Зустрічає*)
3. Не називаю її раєм
Тії хатиночки у ... (*Гаї*)
4. Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою

По вертикалі:

5. На панщині пшеницию жала,
Втомилася, не спочиватъ
Пішла в снопи, пошкандибала
Івана сина ... (*Годуватъ*)
6. Садок вишневий коло хати,
Хруші над вишнями гудуть,

Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи ... (*Дівчата*)
7. В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхать в ... (*Україну*)

ІІІ. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда.

- Доповнити 2-3 реченнями. (*Не знайдеться в Україні такої людини, яка б не знала імені великого Кобзаря, не читала б його творів. Слово поета лунає скрізь, багатьма мовами світу.*)
- Багато творів Т.Г. Шевченка покладено на музику. Зараз ми всі разом заспіваємо «Реве та стогне Дніпр широкий».

2. Виконання пісні «Реве та стогне Дніпр широкий».

(Фонохрестоматія, учні)

*Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,*

*To виринав, то потопав.
Неначе човен в синім морі,
To виринав, то потопав.

Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів*

3. Заключне слово.

- Запам'ятайте, що людина з великою силою волі і неймовірно великим бажанням, маючи талант, може досягти таких творчих успіхів, як наш улюблений поет і художник Тарас Григорович Шевченко.